

Studia Biblica Slovaca

Ročník 1

2009

Číslo 1

Offprint

Katolícke biblické dielo

Studia Biblica Slovaca je časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Vydáva Katolícke biblické dielo, Svit, s cirkevným schválením.

Imprimatur: Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup, č. 1-06 zo dňa 3. 1. 2006

Nihil obstat: Anton Tyrol

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín)

Redakčná rada: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) - Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) - Pavol FARKAŠ (Nitra) - Peter FEDOR (Prešov) - Juraj Feník (Drienov) - Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ (Ružomberok) - Róbert JÁGER (Prešov) - Jozef JANČOVIČ (Bratislava) - Róbert LAPKO (Košice) - Milan SOVA (Bratislava) - Peter ŠOLTĚS (Oestrich-Winkel, D) - Jozef TIŇO (Bratislava) - František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie) - Pavol VILHAN (Roma, I) - Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Jazyková úprava: Elena Slaná

Zalamovanie: redakcia

Na príprave publikácie sa podieľali aj Mária Mihulcová, Zuzana Škrinárová, Martin Kňazek

Príspevky v slovenčine alebo češtine, alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na jednu z adries:

Redakcia *Studia Biblica Slovaca*, Blažej Štrba, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), tel.: (00421) 048/418 22 42, fax: (+421) 048/418 22 08, studiabiblica@xaver.sk, www.biblica.sk,

František Trstenský, Teologický inštitút, Spišská Kapitula 6, 053 04 Spišské Podhradie (Slovakia), tel.: (00421) 053/419 41 80, f.trstensky@centrum.sk.

Príspevky sa požadujú tak v elektronickej podobe (disketou alebo pripojeným dokumentom e-mailu, podľa možnosti v Microsoft Word formáte s typom písma Times New Roman), ako aj vo vytlačenej forme (A4, riadkovanie 1,5). Ak sú používané iné typy písma pre hebrejštinu a gréčtinu ako v BibleWorks, tak upresniť aké. Príspevok typu článok alebo poznámka musí byť doplnený zhrnutím nie dlhším ako 150 slov, jeho anglickou verzou a zoznamom bibliografie. Nevyžiadané exempláre sa späť neposielajú. Redakcia si vyhradzuje právo na jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov.

Objednávku posielajte na Katolícke biblické dielo alebo na adresu redakcie.

Bankové konto: 400827 4864, IBAN: SK28 7500 0000 0040 0827 4864.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

Studia Biblica Slovaca

© 2009 by Katolícke biblické dielo, Svit

Katolícke biblické dielo, Jilemnického 32/A, 059 21 Svit (Slovakia), www.kbd.sk

Tlač: Publica, publica@centrum.sk

Printed in Slovakia

ISSN 1338-0141

REFLEXIE

Nevyčerpatel'né bohatstvo Božieho slova

Úvaha o zmysle Biskupskej synody v roku 2008

Frédéric Manns OFM¹

„Tráva uschne, kvet zvädne,
ale slovo nášho Boha trvá naveky.“ (Iz 40,7-8)

Cirkev musí dýchať svojimi obidvoma pľúcami: Východom i Západom.
Početné mozaiky v Grécku ponúkajú malé traktáty biblickej hermeneutiky.

* Katolícke biblické dielo (so sídlom vo Svite) pozvalo na Slovensko prof. Frédéric Mannsa, ktorý na svojom turné v r. 2008 predniesol niekoľko prednášok. Prednášku *Perché il Sinodo sulla Scrittura in 2008?* z talianskeho originálu preložila ThLic. Klaudia Kuchtová. Poznámkový aparát ostáva zachovaný ako v pôvodine.

¹ Profesor Frédéric Manns, OFM sa narodil 3. októbra 1942 vo Windhorste (Chorvátsko), ale jeho život je spojený s Francúzskom. Diplom z klasickej literatúry na univerzite v Lyone získal v r. 1964, doktorát teológie s biblickou špecializáciou na Studium Biblicum Franciscanum (SBF) v Jeruzaleme v r. 1973, doktorát biblických vied na Pápežskom biblickom inštitúte (PIB) v Ríme v r. 1988 a v rokoch 1996 až 2001 bol riaditeľom SBF v Jeruzaleme. Od roku 1984 pôsobí ako riadny profesor na SBF v Jeruzaleme v odbore exegéza Nového zákona a starovekej židovskej literatúry. Je autorom množstva odborných článkov a desiatky kníh; spomeňme len niektoré: *La Vérité vous fera libres. Etude exégétique de Jean 8,31-59* (SBF Analecta 11), Jerusalem 1976; *Essais sur le Judéo-Christianisme* (SBF Analecta 12), Jerusalem 1977; *Bibliographie du Judéo-Christianisme* (SBF Analecta 13), Jerusalem 1979; *Le symbole eau-Esprit dans le Judaïsme ancien* (SBF Analecta 19), Jerusalem 1983; *L'Evangile de Jean à la lumière du Judaïsme* (SBF Analecta 33), Jerusalem 1991; *Jesus, fils de David*, Paris 1994; *L'Israël de Dieu*, (SBF Analecta 43), Jerusalem 1996; *Lire la Bible en Eglise (Vivre la Parole)*, Paris 1996; *Une approche juive du Nouveau Testament*, Paris 1998; *Là où est l'Esprit, là est la liberté*, Paris 1998; *Abba, au risque de la paternité de Dieu*, Paris 1999; *Le Midrash. Approche et Commentaire de l'écriture* (SBF Analecta 56), Jerusalem 2001; *L'Évangile de Jean et la Sagesse*, Jerusalem 2003; *Un père avait deux fils. Judaïsme et christianisme en dialogue*, Paris 2004; *Heureuse toi qui as cru. Marie, une femme juive*, Paris 2005.

Spomenieme iba dve: prvá sa nachádza v apside kláštora Hosios Loukas (Svätý Lukáš) blízko Delfi a predstavuje Turíce originálnym spôsobom. V strede, na prázdnom tróne, je umiestnená kniha Svätého písma, nad ktorou sa vznáša holubica. Z tejto knihy vyžaruje dvanásť lúčov, ktoré obsahujú ohnivé jazyky a ktoré spočívajú nad apoštolmi. Čas Cirkvi je časom zjavnej neprítomnosti Učiteľa. Kniha Písem ponúka možnosť znovu nájsť Pedagóga a jeho učenie. Už Origenes hovoril o ohni viery a svetle vedy, ktoré sa šíria z Knihy. Ak Cirkev očakáva nové Turíce, musí sa otvoriť Duchu, ktorý inšpiroval Písma.

Druhá mozaika pochádza z Veľkej Meteory v Grécku. V kupole tróni ako vládca Učiteľ sveta, Pantokrátor. Okraj kupoly, ktorá symbolizuje nekonečno a ktorá zostupuje smerom dolu, tvorí štvorec ohraničený štyrmi stĺpmi. Nekonečno zostupuje do sveta pomínutelnosti. Nad stĺpmi vystupujú štyria evanjelisti, ktorí vyzerajú akoby podopierali celú budovu, akoby to znamenalo, že bez evanjelií nemôže existovať stavba Cirkvi a že sú to práve evanjeliá, ktoré umožňujú nekonečnu vstúpiť do sveta tu dole.

Problém interpretácie Písma ako predmet Synody Cirkvi² je i naďalej aktuálny. Taktiež je predmetom dvoch nedávnych dokumentov Pápežskej biblickej komisie. V nich sú opísané všetky interpretačné metódy a rozličné prístupy k Písmu. Povzbudzujú k niekoľkonásobnej lektúre biblického textu, ktorá umožňuje objaviť všetky potenciality textu. Historicko-kritická metóda je aj naďalej privilegovaná. Je samozrejmé, že početné novozákonné texty odrážajú dobrú znalosť židovských interpretačných metód.

Kuriózne v dvadsiatom prvom storočí je to, že všade vo svete sa uplatňuje fundamentalistické čítanie Písma. Táto lektúra požaduje vzdať sa všetkých metód čítania a v skutočnosti sa znovu dostáva do starodávneho pokušenia. Autor Druhého Petrovho listu definoval prorocké slovo ako lampu,

² Prof. Frédéric Manns OFM bol na Synode biskupov o Božom slove účastníkom – expertom. Porov. : HOLY SEE PRESS OFFICE, Synodus Episcoporum Bulletin, XII Ordinary General Assembly of the Synod of Bishops 5-26 October 2008: *The Word of God in the Life and Mission of the Church*. B. List of Other Members According to Level of Participation. I. Experts: „Rev. Frédéric Manns, O.F.M., Professor of Exegesis of the New Testament and Ancient Hebrew Literature at the Franciscan Biblical Studies in Jerusalem (Israel)“.

http://www.vatican.va/news_services/press/sinodo/documents/bollettino_22_xii-ordinaria-2008/02_inglese/b01_02.html. Zmienka je o XII. riadnom generálnom zhromaždení Synody biskupov: *Božie slovo v živote a v poslaní Cirkvi* (Vatikán, 5.-26. október 2008).

ktorá musí žiariť na tmavom mieste, až kým nevyjde zornica v našich srdciach. Pripomínal členom svojej komunity, že proroctvo nie je predmetom osobnej interpretácie, pretože je dobrom Cirkvi. Zároveň upozorňoval svojich veriacich na falošných učiteľov, ktorí umožňujú existenciu nebezpečných siekt.

Kresťanské čítanie Písma, hoci veľmi závisí od synagogálneho čítania, pridáva nový prvok: je kristologické. Kľúč k Písmu nám dáva samotný Kristus. V nazaretskej synagóge sa Ježiš predstavuje ako vykladač, ktorý práve napĺňa proroctvá: „Dnes sa splnilo toto Písmo, ktoré ste práve počuli“ (Lk 4,21). Aktuálnosť Písma nás núti vrátiť sa k metóde čítania známej pod názvom existenciálne čítanie. Na ceste do Emauz Ježiš otvára ducha učeníkov i na pochopenie Písma, pričom preberá židovskú exegetickú metódu, a to počnúc svojou smrťou a vzkriesením: „A počnúc od Mojžiša a všetkých prorokov, vykladal im, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo“ (Lk 24,27). Biblia je jednoducho znakom dejín, ktoré sa Boh usiluje posväcovať po stáročia. Bez vedy srdca zostane zašifrovanou knihou. „Dobré vidíme iba srdcom,“ hovoril Saint-Exupéryho Malý princ. Kresťanstvo nie je náboženstvom knihy a Božie slovo neexistuje samo osebe mimo veriacej komunity. Božie slovo nežije, ak nie je vtelené a zdieľané, pretože ono je uvedením do sviatosti.

Porovnanie medzi hebrejským čítaním a kresťanským čítaním Písma sa ukazuje veľmi potrebné. Niekedy sa vynára kontinuita, inokedy sa vyjadruje novosť. Preto je nutné spresniť princípy čítania, ktoré sú podrobené rozličným exegézam. „Písmo hovorí jazykom ľudí,“ múdro upozornili rabíni učeníkov zo školy R. Ismaela a svojho času aj Otcovia Cirkvi. Ak sa nevystihne „zmysel“ všetkých slov, ako by zamýšľal R. Aqiba, treba počúvať aspoň symfóniu, ktorú vytvárajú. Spor medzi ľuďom, ktorý daroval Ježiša svetu, a ľuďom, ktorý má v úmysle uskutočniť jeho poslanstvo, spôsobil interpretačné vrenie, ako o tom svedčí dielo „Dialóg so židom Tryfónom“ od Justína a traktát „O princípoch“ od Origena. Túto diskusiu obohacuje svedectvo, ktoré jeden i druhý ľud vydáva o Bohu a diskusia si neustále vyžaduje nové rozpracovanie témy do hĺbky.

Božie slovo je takou bohatou realitou, že ho racionálna reč nie je schopná opísať. Ono samo sa uchýlilo k symbolu, ktorý osvecuje jeho rozličné aspekty, pretože obsahuje tajomstvo skryté od vekov v Bohu (porov. Kol 1,26). Raz ho symbolizuje studňa, inokedy rastlina, Noemova archa, manna, trúba a dokonca dvojsečný meč. Všetky tieto symboly majú svoje korene v Biblii a sú spoločné židom i kresťanom, pretože sú predmetom reлектúry prispôbenej prostrediu. Bohatstvo symbolizmu je stále v službe aktualizácie Biblie a vôbec

to neznamena, že historická skutočnosť udalostí uvedených v Písme nie je dôležitá. Naopak symbol predpokladá historickú skutočnosť.

Aby sme pochopili Nový zákon a jeho hermeneutiku, je potrebné poznať Starý zákon. Aby sme dovolili vode, aby bola premenená na víno, požaduje sa najskôr načerpať vodu. Keď žijeme úplnú tradíciu Krista v tejto rekapitulácii, vstupujeme do procesu spiritualizácie. Kristus je cesta, ktorá vedie k Otcovi. Táto cesta však žiada, aby sa vyzuli sandále a spolu s Mojžišom sa mohlo dôjsť k zjavenému slovu. Písmo má trojitý rozmer a obsahuje vertikálny a horizontálny dynamizmus. Má literárny, antropologický a pneumatický zmysel, lebo vedie človeka k Bohu. Sú to napokon prebiehajúce dejiny, ktoré je potrebné čítať historicky. V závere je to čitateľ, ktorý kladie otázky Písmu, pýta sa tentoraz na Slovo. Je to nezvyčajná dialektika.

Štúdium Písma a ohlasovanie Slova sú zjavné v konflikte: prvé sa týka minulosti textu, zatiaľ čo druhé sa stará o aktuálnosť ohlasovania. Práve Biblia začína proces ohlasovania, pretože je reinterpretáciou a aktualizáciou skúsenosti spásy. Božie slovo sa naďalej obracia na dnešného človeka.

Na vrchu Sinaj dal Boh Mojžišovi duchovnú chartu zhrnutú v desiatich slovách. Toto zjavenie základných požiadaviek umožňuje Izraelu uvedomiť si, že to skrytý Boh hovorí z oblaku. Zákon spojený so zjavením sa teda presadil z dôvodu autority Božieho slova. Istota, ktorá dáva základy autorite Zákona, vychádza z tvrdenia: „Ja som *yhwh*, tvoj Boh, ktorý ťa vyviedol z egyptskej krajiny.“ *yhwh* prehovoril k Mojžišovi, aby sa dal spoznať ako Jediný. *yhwh* hovorením koná, pretože jeho slovo je sila, ktorá splňa to, čo hovorí. Boh ho posielal ako posla, ktorý beží a bdie nad ním, aby ho splnil.

Toto slovo nie je len jedným spomedzi ostatných činiteľov v ekonómii spásy: ono je ich spoločným menovateľom a dáva význam celým dejinám natoľko, že je zosobnené. „Trvá naveky ako nebesia“ (Ž 119,89), to ukazuje Božiu vernosť. „Svoj rozkaz na zem zosiela“ (Ž 147,15), tým vydáva svedectvo o svojej činnosti vo svete.

Proroci neprestali prehlbovať udalosti exodu a videli v ňom model budúceho oslobodenia. Žalmisti v ňom objavili drámu vnútorného života, ktorá sa obnovuje v každom človeku.

Po návrate z vyhnanstva si hebrejský ľud pod Ezdrášovým vedením uvedomil dôležitosť poslušnosti Tóre, v rámci zmluvy, pre samotné prežitie ľudu. Ezdráš bol poverený učiť Zákon. Nehemiáš položil rovnakým spôsobom dôraz na potrebu svedomito zachovávať sobotu. Táto umožňovala odlíšiť Izrael od susedných národov a získala si významné miesto v živote národa. Aby

zákonníci mohli bdiť nad zachovávaním soboty, spresnili, čo bolo v ten deň dovolené a čo zakázané.

V judaizme existovali rozličné školy interpretácie Tóry, ktoré sa uchýľovali k rozdielnym metódam čítania. Na rozdiel od farizejov, saduceji neprijímali ústny Zákon. Eséni mali svoje zásady čítania, zvlášť „Pešer.“ V Ježišovej dobe boli dvaja veľkí vykladači Písma: Hillel a Šammai. Prvý sa preslávil pokorou, druhý prísnosťou v interpretácii. Tradícia pripisuje Hillelovi zoznam siedmich hermeneutických pravidiel a R. Ismaelovi zoznam ďalších trinástich pravidiel.

Tak ako zákonníci, aj Ježiš zakladal svoje učenie na Písme. Obracal sa s výzvou na autoritu Mojžiša, prorokov alebo Dávida. Pokiaľ však ide o tradície týkajúce sa soboty a obradnej čistoty, ktoré sa k Tóre pridali, v tom bol slobodný. Vrátiť sa k pôvodnému úmyslu prikázania a snažiť sa zdôrazniť zmysel prikázania: to bol jeho program. Dvojité prikázanie lásky bolo syntézou Zákona a prorokov. Opierajúc sa o Písmo, Ježiš zjavoval zmysel svojho poslania a snažil sa dať dôraz na jadro Božej vôle.

Kresťanská komunita bedlivo skúmala Písma, aby ukázala, že Ježiš je Mesiáš ohlasovaný prorokmi. Kerygma, ktorú uvádza Lukáš, cituje často Starý zákon, zvlášť spojené „testimóniá“, aby ukázal, že Ježiš je prisľúbený Mesiáš. Izaiáš 53 a Žalm 22 budú hrať dôležitú úlohu v rozprávaní o umučení. Predstava o naplnení Písem sa stane centrálnou časťou v kresťanskej reflexii.

Pavol, Gamalielov učeník, často vyzýva na typologickú interpretáciu. V určitých udalostiach a postavách Starého zákona vidí „typy“ udalostí Novej zmluvy alebo osobu Krista. Paralela Adam-Kristus v Rim 5,12-21 predstavuje Adama ako „typ“ toho, ktorý má prísť. Paralela medzi exodom, po ktorom nasleduje prechod cez púšť, a medzi spásou kresťanov, ktorých ohrozuje pokušenie, je zdôraznená v 1 Kor 10,1-11.

V Liste Galaťanom 4,21-31 Pavol vidí v Sára a Agar alegóriu dvoch zmlúv – s Izraelom podľa tela a s Izraelom podľa ducha. Alegória sa vzdáľuje od historického významu viac než typológia. Tá dovoľuje vidieť v udalosti alebo v postave skrytú lekciu. Vedľa literárneho zmyslu odкрýva „duchovný“ zmysel. Napokon List Hebrejom tvorí často paralelizmus medzi Starou a Novou zmluvou, medzi osobou Krista a postavami Biblie. Melchizedech sa objavuje ako obraz Krista.

Jánovo evanjelium položí dôraz na splnenie Písma, zvlášť v rozprávaní o umučení. Tri miesta sa výslovne odvolávajú na toto splnenie: Jn 19,23-24, vv. 28-30 a vv. 31-37. Rozdelenie Ježišových šiat je predstavené ako

uskutočnenie Žalmu 22 v Jn 19,24. Aby sa splnilo Písmo úplne, Ježiš hovorí: „Žízniť“ (v. 28). Rana kopijou rímskeho vojaka je ospravedlnená ako: „Toto sa stalo, aby sa splnilo Písmo: Kost' mu nebude zlomená“ (v. 36). Splnenie spočíva v tom, že Písmo privedie k jeho úplnému zmyslu.

Naplnenie Písma sa nemohlo uskutočniť inak než v samotnej osobe Slova, ktorým je Zjaviteľ. Ako judaizmus pripustil dvojité rovinu čítania Pešat a Deraš, tak aj kresťanstvo pripustí, počnúc 3. storočím, dve školy interpretácie: Prvá, ktorej centrum bolo v Alexandrii, odporúčala alegorické čítanie Biblie, kým druhá, situovaná v Antiochii, dávala prednosť historickému čítaniu. Alexandria bola už dávno predtým centrom židovskej filozofie, kde sa praktizovala alegória, aby presvedčila gréckych filozofov o pravde antických mýtov. Mojžiš tam bol predstavený ako filozof väčší než Platón. Sára predstavovala Božiu múdrosť, Agar ľudskú múdrosť. Kresťania v Alexandrii prevezmú túto metódu lektúry. Origenes, jej hlavný predstaviteľ, rozlíši tri úrovne interpretácie: historickú alebo literárnu interpretáciu, morálnu interpretáciu a duchovnú alebo alegorickú interpretáciu, ktorá za literárnym zmyslom hľadá hlboký význam.

Origenes nepopieral historickú hodnotu Starého zákona, ale bol presvedčený, že aj príbehy, ktorých duchovné posolstvo nebolo zjavné, obsahovali skrytý duchovný význam.

Literárny význam zostával predsa len hlavný. Odtiaľ pochádza dôležitosť štúdia textu, ktoré sa zakladá na gramatike, histórii a kontexte. Bezpochyby však zostávajú v Písme tmavé miesta, ktoré môžu byť vysvetlené samotnou Bibliou len vo svetle miest, ktorých zmysel je jasný. Okrem toho sa veriaci musí spoliehať na vnútorné svedectvo Ducha Svätého, ktorý inšpiroval posvätných autorov a naďalej osvecuje čitateľov, ktorí pristupujú k textu s pokorou.

Pre jeden aj druhý Zákon, tak ako je jeden Boh, ktorý daroval obidva, je jedna aj viera. Abrahám je v skutočnosti otcom veriacich. Túžil uvidieť Pánov deň, uvidel ho a zaradoval sa tomu. Od začiatku do konca oboch Zákonov je jediný Boží plán, ktorý sa uskutočňuje. Mojžiš a Eliáš vydávajú svedectvo Ježišovi na vrchu jeho premenenia.

Celé Písmo vzniká z Tradície a bez Tradície niet Písma. Ústne podanie predchádza, sprevádza a nasleduje Sväté písmo. Ono je vzdialené od toho, aby bolo mŕtvou knihou alebo chladným spísaním udalostí a Božích príkazov. Stále tvorí živé slovo, ustavičné slávenie a interpretáciu udalostí a príkazov v podobe memoárov pre každú generáciu. Vývoj Písma je neustálym procesom

interpretácie a aktualizácie *ad intra*, takže môžeme oprávnené hovoriť o exegéze vo vnútri Písma. V judaizme Písmo netvorí len holý biblický text, ale text so všetkými prvkami ústnej tradície. Cieľom tejto štúdie je ukázať, že Písmo reinterpretuje samo seba a rozvíja vlastné tradície.

Boh hovorí : „Počuj, Izrael!”

V Biblii Boh hovorí a zjavuje sa, prihovárajúc sa svojim poslom: Mojžišovi, prorokom a inšpirovaným mudrcom. Falošní bohovia „majú ústa a nerozprávajú” (Ž 115,5). Čo znamená hovoriť? Človek je stvorený na Boží obraz a disponuje slovom. Keď hovorí človek, je to jedna časť z neho samého, ktorá smeruje k druhému človeku. Určitým spôsobom vyslovené slovo mu už viac nepatrí. Človek chápe, že je dôležité nechať slová dozrieť v tichu. Ten, kto hovorí, ukazuje už samotný fakt, že sa chce otvoriť druhému. Snaží sa komunikovať. Hovoriť znamená prejsť dôveru, urobiť znak druhému, vydať sa za dobrodružstvo zmluvy. Je dôležité, že vzťah medzi Bohom a človekom sa nadväzuje prostredníctvom slova. Predstavovať *yhwh* ako Boha, ktorý hovorí, znamenalo odlišiť sa od kanaánskeho náboženstva, v ktorom stretnutie s Bohom bolo sprostredkované sexuálnymi vzťahmi a vyjadrovalo sa cez úrodnosť polí a plodnosť dobytka. Tvrdiť, že *yhwh* hovorí, znamená rešpektovať Božiu iniciatívu a uznať schopnosť človeka počuť toto Slovo.

yhwh, Stvoriteľ nebies, sa zjavil predovšetkým ako Boh vzdialený a tichý. A predsa On je blízko svojho ľudu. Verš 3 v prvej kapitole Knihy Genezis hovorí: „A Boh povedal.” Targum Neofyti necháva zasiahnuť Božie slovo: „Božie slovo povedalo: Buď svetlo.” Ten istý Targum stavia do paralely „Božie slovo” (*memra*) s „Božou slávou”, keďže sú obidve vyjadreniami jeho transcencie. Veď predsa je to Božia sláva, ktorá sa zjavuje na Sinaji (Ex 33,18). Ak Boh hovorí, znamená to, že chce vstúpiť do dialógu. Do tohto láskavého dialógu s Izraelom sa *yhwh* zapája a vedie ho. On sa zjavuje ako Ten, ktorého Slovo stvorilo človeka na Boží obraz. Nemé modly nedokážu spasiť, ale *yhwh* vstupuje do dialógu s človekom, aby ho spasil. Keď hovorí *yhwh*, Izrael nad tým žasne: „On svoje slovo zvestuje Jakubovi, svoje zákony a prikázania Izraelovi. Neurobil tak iným národom, nezjavil im svoje zámery” (Ž 147,19).

Zjavenie a očistenie. Boh hovorí Mojžišovi: „Zobuj si z nôh obuv“ (Ex 3,5)

Predtým, ako na Sinaji Boh zjavuje svoje meno Mojžišovi, žiada ho, aby sa vyzul, pretože zem, na ktorej stojí, je svätá zem. Obuv v staroveku bola zhotovená z kože mŕtvych zvierat. „Vyzuj sa“ znamená: zlož si zo svojich nôh mŕtve kože predtým, ako sa priblížiš k živému Bohu. Pred prijatím Zákona na Sinaji sa musí aj ľud očistiť a zaviazat' sa žiť ho. „Splníme a zachováme“ (Ex 24,7). Izaiáš si totiž veľmi živo uvedomoval svoju nehodnosť vo chvíli, keď sa k nemu prihovára Boh. Serafín mu očisťuje pery. Rovnakým spôsobom pútnikovi, ktorý putuje do chrámu, žalm pripomína ako jediný, že: „ten, čo má ruky nevinné a srdce čisté, smie vystúpiť na vrch Pánov“ (Ž 24).

Boh si vybral jeden národ, aby v ňom boli požehnané všetky národy. Zapojil sa do dejín s prisľúbením, ktoré dal Abrahámovi, a urobil s ním zmluvu. On položil na váhu dejín závažie svojej vernosti. Očakáva odpoveď od človeka. Abrahám uveril a počítalo sa mu to za spravodlivosť. Boh obnovil zmluvu s Izákom a Jakubom.

Posvätní autori často opakujú ako refrén Boží príkaz: „Počuj, Izrael!“ Slovo má dva významy: môže znamenať „mlčať“, ale aj „poslúchať“. Po vyznaní viery z Dt 6,4: „Počuj, Izrael“ nasleduje imperatív: „A ty budeš milovať Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou.“ Viera a láska, to sú dva princípy čítania Písma, ale zároveň tvoria aj obsah Zjavenia.

Zjavenie a jedenie Slova. Boh hovorí: „Zjedz tento zvitok.“ (Ez 3,1)

Skúsenosť proroka Ezechiela požaduje od čitateľa iný prístup k Biblii. Prorok je viac než len jednoduchý Boží hovorca; on si musí predovšetkým osobne osvojiť posolstvo, ktoré sám ohlasuje. Bibliu nečítame tak, ako čítame Ilias a Odyseu. Biblia uvádza vždy skúsenosť otcov v prítomnosti detí a priťahuje čitateľa tam, kde synovia strácajú alebo nachádzajú pamäť. Čítanie Písma je exponovanou a angažovanou aktivitou, ktorá ústi do Eucharistie. Stôl Slova a lámaného chleba živia človeka počas jeho prechodu cez púšť.

Jesť slovo môže byť prospešnou, ale aj trpkou skúsenosťou. Posvätní autori to dosvedčujú. V tejto súvislosti je užitočné pripomenúť tradíciu

pisateľov, ktorí prepisovali posvätný text: kvapka medu pridaná k atramentu napovedá, že Božie slovo je podnebiu sladšie než med.

Písmo nie je knihou, ako sú ostatné: je Božím slovom, ktoré sa vyjadruje ľudskou rečou. Biblia zjavuje slávu Boha, ktorý zasahuje do dejín ľudí. Boh sa zjavil nie ako 'najvyššie bytie', ale ako osoba, ktorá hľadá spoločenstvo s človekom. Boh sa zjavil a angažoval sa v zmluve. On sa predstavuje ako ženich, ktorý hľadá nevestu. „Boh Abraháma, Izáka a Jakuba, nie Boh filozofov,“ hovorieval Pascal. „Či zabudne žena na svoje nemluvňa a nemá zľutovania nad plodom svojho lona? I keby ona zabudla, ja nezabudnem na teba. Hľa, do dlaní som si ťa vryl“ (Iz 49,15-16). Skrátka, v Biblii ide o skutočný dialóg lásky.

Židia a kresťania pokladajú Bibliu za knihu inšpirovanú Bohom, ktorá si uchováva nezvyčajnú moc hovoriť aj dnes. Zákon, ktorý dal Boh Mojžišovi na Sinaji, bol napísaný Božou rukou (Ex 32,16), ale Boh tiež dal Mojžišovi príkaz zapísať jeho slová (34,27). Táto dialektika medzi Božím slovom a ľudským slovom stojí na začiatku kritickej lektúry Biblie. Písmo sa ako Božie Slovo musí rešpektovať. Tak ako slovo ľudí, Písmo (Biblia obsahuje dejiny Izraela od jeho zrodu) sa môže čítať kritickým spôsobom. Mojžiš píše a Boh mu zjavuje svoju vôľu, využíva jeho inteligenciu, aby bol Boží Zákon napísaný. Keďže prvých jedenásť kapitol Knihy Genezis pojednáva o stvorení sveta a o dejinách ľudstva, slúžia iba ako úvod k dejinám Izraela, ako výklad jeho genealógie a termínov zmluvy uzatvorenej s patriarchami. Potomstvo Abraháma, povolaneho z chaldejského Uru, sa stane národom, ktorý zostupuje do Egypta s Jakubom, je oslobodený z egyptského otroctva, prijíma Zákon na Sinaji a putuje po púšti štyridsať rokov, aby vstúpil do zaslúbenej zeme.

Voda Slova

Aby samotná Biblia podala bohatstvo Zákona, prirovnáva Božie slovo k vode v Iz 55,10: „Lebo ako sprchne z neba dážď a sneh a nevráti sa ta, ale opojí zem, zúrodní ju, dá jej klíčiť a dá semä na siatie a chlieb na jedlo, tak bude moje slovo, ktoré mi vyjde z úst, nevráti sa ku mne naprázdno.“³ Voda padá z neba ako Slovo, očisťuje a zúrodňuje ako slovo.

³ V Kumráne sa studňa so živou vodou objavená na púšti (Num 21) stane symbolom Zákona. V *Damaskom dokumente* 6,3-11 čítame: „Studňa je Zákon. Tí, čo

Origenes, zakladateľ biblickej školy v prímorskej Cézarei, prevezme tento symbol, ktorý použili aj rabíni. Vo svojej „Homílii 13 ku Genezis“ komentuje udalosti o studniach, ktoré Izák vyhlbil a Filištínci ich naplňali zemou:

Kto sú títo, čo naplňajú studne zemou? Bezpochyby tí, čo predkladajú v Zákone pozemský a telesný význam a vylučujú duchovný a mystický takým spôsobom, že nepijú ani oni a nedovolia piť ani iným... Sú to tí, čo učia zákon telesným spôsobom a špinia vody Ducha Svätého, vlastnia studne nie na čerpanie vody, ale na to, aby tam hádzali zem... Služobníkom Otca bol Mojžiš, ktorý vykopal studňu Zákona; služobníci jeho Otca boli Dávid, Šalamún a proroci a všetci tí, čo napísali knihy Starého zákona...

Ten istý symbol vody je bohatší, keď Sirachovec 24,35-37 prirovnáva Zákon k riekam, ktoré vychádzajú z Raja:⁴ „Táto (kniha) preteká múdrosťou ako (rieka) Fison a ako Tigris, kde sú prvotiny (obilie), naplňuje rozumnosťou ako Eufkrat.“ Stotožňovať Božie slovo s riekami z Raja je to isté, ako uznať, že Zákon otvára dvierka do záhrady, kde sa Adam prechádzal s Bohom za večerného vánku.

Manna Slova

Kniha múdrosti 16,25-26 vidí v manne, ktorou Boh živil svoj ľud na púšti, symbol Slova. Ako bola manna vhodná pre všetky chute, tak aj Zákon obsahuje riešenia na všetky ľudské problémy: „Tak aj vtedy slúžilo tvojmu daru, sýtiacemu všetkých, tým, že sa premieňalo vo všetko podľa želania tých, čo ho potrebovali. Lebo tvojim deťom, ktoré miluješ, ó Pane, bolo treba skúsiť, že nie rozmanité plody živia človeka, ale tvoje slovo zachováva tých, čo v teba dúfajú.“ Svätý Hieronym, ktorý býval v Betleheme, dome chleba, opakuje vo svojej „Homílii k Žalmu 147,14“, že telo a krv Krista, ktoré veriaci jedia a pijú, sú slová Písma.

---

kopali, sú obrátenici Izraela, ktorí bývali v Damasku, ktorých Boh nazval kniežatami, lebo ho hľadali.”

⁴ V stredoveku sa rieky Raja stanú symbolmi rôznych zmyslov Písma.

Slovo meč

Aj ďalší symbol sa aplikuje na Slovo: ono je dvojsečným mečom, ktorý chráni pred nepriateľom. Kniha múdrosti 18,14-15 to potvrdzuje: „Veď kým všetko objímalo hlboké ticho a noc v rýchлом behu došla do polovice, zoskočilo tvoje všemohúce slovo z neba, z kráľovského trónu, ako tvrdý bojovník doprostriedka zeme, odsúdenej na záhubu. Nieslo ostrý meč: tvoj rozkaz nezvratný.“ Origenes vo svojej „Homílii 4,6 ku Genesis“ preberá tento symbol: „Ale my, ktorým bol daný príkaz bojovať v Pánovej vojne, brúsime proti nim meč Božieho slova a postupujeme proti nim v boji.“ Božie slovo čítané s týmito hermeneutickými princípmi sa stáva svetlom pod nohy a osvecuje, ako vyhlasuje autor Žalmu 118,105.

Hľadanie Boha sa často stotožňuje so štúdiom Zákona. Poznanie Boha bude znamenať chápanie Zákona. Midraš aktualizuje slovo starovekých ľudí: úloha učiteľa je priblížiť učeníka k Písmu, aby ho podával stále novými spôsobmi, pretože Písmo má sedemdesiat zmyslov.

Moderná kritická lektúra

Historicko-kritická metóda aplikovaná na štúdium Písma sa podobá na čistenie maľby. Skúsený reštaurátor, ktorý odstraňuje ochranné vrstvy nejakej maľby a prípadne robí drobné úpravy, musí sa včas zastaviť, aby nepoškodil originál. Keby sme chceli hneď objaviť centrálnu posolstvo Biblie skryté v symbolickej reči, mohli by sme poškodiť jeho duchovný charakter. Na maľbe od veľkého maliara, akým je napokon Zákon, je ťažké oddeliť obsah a formu. To isté musíme povedať o posolstve prorokov a mudrcov Izraela.

Zákon a Proroci vyžadujú, aby boli chápaní tak, aby sa dôraz presunul na ich vnútorný dynamizmus. U posvätného autora udalosti nie sú zoradené chronologicky, ale fakty sú súčasťou dejín spásy. Demytologizácia je falošným problémom, pretože mýtus, ktorý zobrazuje skutočné pravdy obrazným jazykom, môže byť interpretovaný iba cez ďalší mýtus. Kým pre orientálcov mýtus skrýva a premieňa historické pozadie, pre západniara je skutočnou legendou.

Všetci pozorní čitatelia Zákona si všimli v posvätnom texte opakovania i nezrovnalosti. Na označenie Boha sú použité dve rozličné mená (*yhwh* a Elohim). Dve správy o stvorení (Gn 1 – 2) aj dva príbehy o potope (Gn 6 – 9) nasledujú za sebou. Boh prikazuje Noemovi, aby zbral do archy pár zvierat z

každého druhu (6,19), krátko potom po sedem párov čistých zvierat a jeden nečistý pár (7,2). Podľa Gn 7,12 dažde potopy trvali štyridsať dní, po ktorých Noe počkal dve obdobia siedmich dní (8,6); ale podľa Gn 7,24 vody zostali na zemi stopäťdesiat dní. Sú známe dva príbehy o povolaní Mojžiša (Ex 3 e 6), dve redakcie dekalógu (Ex 20,2-17 a Dt 5,6-21) a štyri kalendáre sviatkov (Ex 14; 23; Lv 23; Dt 16). Boli zistené aj iné rozdiely: kým kódex svätosti v Ex 20,24-26 umožňuje kult na každom mieste, Dt 12,5 určuje iba Jeruzalemský chrám ako miesto, ktoré si vybral Boh pre svoj kult. Tieto opakovania si vyžadovali vysvetlenie. V spisoch prorokov to boli učenici prorokov, ktorí ústne odovzdávali učiteľovo učenie predtým, ako ho on podal písomne.

Historicko-kritický výskum rozvinul dokumentárnu hypotézu, ktorá hľadala riešenie problému redakcie Tóry, vďaka patrí mnohým autorom.⁵ V Pentateuchu sa mali spájať štyri dokumenty: jahvistický (J), elohistický (E), deuteronomický (D) a kňazský (P). Ten posledný mal dať konečnú formu Tóre. Také dokumenty, z ktorých má každý vlastnú teológiu, sa mali identifikovať na základe slovníka, štýlu, nezrovnalostí a prerušení. Ezdráš – zákonník zbehlý v Mojžišovom zákone (Ezd 7,6), mal systemizovať texty s rozličným teologickým, historickým a literárnym myslením.

G. von Rad vo svojej štúdií o hexateuchu⁶ vychádza z hypotézy o historickom kréde obsiahnutom v Dt 26,5-9, recitovanom počas obradných ceremónií v izraelskej svätyni. Niektoré tradície, ktoré analyzovali dejiny spásy, sa odovzdávali cez kult. Z tohto jadného vyznania vznikli príbehy z Pentateuchu. Vyznanie viery v Dt 26,5-9 pripomínalo štyri prvky dejín: Izraeliti boli nomádi, stali sa cudzími usídlencami, boli uvrhnutí do otroctva, *yhwh* ich oslobodil a urobil ich pánmi krajiny. Jahvistický autor bol prvý redaktor tradícií v 10. storočí pred Kr. Mnohé tradície, ako exodus z Egypta, tradície Sinaja, pochod po púšti a dobytie zeme existovali v nezávislej forme. Rôzne cykly, ktoré predchádzajú jahvistu, ako cyklus Abraháma-Lota, Jakuba-Ezaua, Jakuba-Labana, boli odovzdávané vo svätyniach. Jahvista spojil dejiny počiatkov s dejinami spásy v Gn 12,1-3.

⁵ O dejinách výskumu sa môže konzultovať s dielom A. DE PURY-T. RÖMER, "Le Pentateuque en question. Position du problème et brève histoire de la recherche" in *Le Pentateuque en question*, Genève 1991, 9-80.

⁶ G. VON RAD, *Das formgeschichtliche Problem des Hexateuchs*, Stuttgart 1938.

M. Noth položí dôraz na proces tradícií, *Überlieferungsgechichte*.⁷ Predpokladá text (G = Grundlage) spoločný Jahvistovi a Elohistovi, ktorý vysvetľuje kontakt medzi dvoma prameňmi. J zostane najúplnejším a najstarším textom. V predliterárnom štádiu textov bolo prejednávanych päť väčších tém: východ z Egypta, pochod na púšti, zjavenie na Sinaji, prísľubenia dané patriarchom a osídlenie v Kanaáne. K nim boli pridané menšie témy spojené s redakčnými literárnymi artefaktmi. Noth, ktorý zdôrazňoval tradície obsiahnuté v Dt až po 2 Kr, pripísal tento príbeh Deuteronomistovi, ktorý usporiadal dejiny monarchie a prepracoval materiály do deuteronomického príbehu.

Najnovší výskum⁸ spochybňuje Jahvistu, ako ho predstavuje von Rad. Existuje obrovský rozdiel medzi dejinami patriarchov v Genezis a témami vyrozprávanými v Knihách Exodus a Numeri. Pripúšťa sa stále viac existencia oddelených blokov, ktoré tvorili samostatné naratívne cykly. Sú takí, ktorí popierajú starobylosť Jahvistu.⁹ Zostáva zaradiť ho do obdobia vyhnanstva, keďže vykazuje podobnosti s Deutero-Izaiášom. Príbehy o patriarchoch sú viac teologické než historické.¹⁰ Rendtorff¹¹ aplikuje svoje metodologické zásady pri štúdiu patriarchov, počnúc Jozefom, Jakubom, Izákom a Abrahámom. Nerozčleňuje Jozefove dejiny, ale Jakubove dejiny sú rozdelené na dve skupiny legiend: Jakub-Ezau a Jakub-Laban. Abrahámove dejiny sú rozdelené na dva cykly: Abrahám-Lot a legendy z Negebu. Jediným spojením, ktoré drží pokope tieto legendy, by mali byť vety s prísľubom patriarchom.

Pentateuch nám ukazuje náboženskú komunitu a hovorí, ako ju ustanovil Boh a ako môže žiť v zhode so zmluvou, ktorú s ňou Boh uzavrel. Opísaný národ je svätým národom zasväteným svojmu Bohu. Najvyššia autorita patrí Božiemu slovu, ktorého prostredníkom je Mojžiš. Zákon sa nezužuje na právne predpisy alebo na obrady. Vzniká z dejín a stále ich osvecuje.

⁷ M. NOTH, *Überlieferungsgeschichte des Pentateuchs*, Stuttgart 1948.

⁸ A. DE PURY, *Le Pentateuque en question*, Genève 1989.

⁹ J. VAN SEETERS, *Prologue to History: The Yahwist as Historian in Genesis*, Louisville 1992.

¹⁰ Pokusy stanoviť historické obdobie na zaradenie Abrahámovho života ako Albrightov nie sú platné.

¹¹ R. RENDTORFF, *Das überlieferungsgeschichtliche Problem des Pentateuchs*, Berlin 1977.

Po kritických lektúrach diachrónneho typu nasledujú moderné pokusy synchronických lektúr Pentateuchu. Štruktúralne prístupy k textu sú navrhované v rozličných prostrediach, doplnené o rétorické alebo symbolické lektúry textu.¹² Biblická naratológia sa rozvíja rýchlo.¹³ Mnohí autori sa snažia priblížiť tradičné metódy čítania moderným kritickým požiadavkám.¹⁴

Dejiny zmluvy

Starý zákon je predovšetkým dejinami spásy, dejinami Boha, ktorý sa usiluje vstúpiť do zmluvy s človekom. Adam a Eva boli stvorení Bohom, aby žili s ním v priateľstve. Boh sa prechádzal s Adamom za večerného vánku. Jednota ľudstva počnúc stvorením svedčí o jedinečnosti Stvoriteľa a aj o jedinečnosti Mesiáša: „Prvý človek, Adam, sa stal živou bytosťou; posledný Adam oživujúcim Duchom“ (1 Kor 15,45).

Adamov hriech bol osobným hriechom: „Skrze jedného človeka vstúpil do tohto sveta hriech a skrze hriech smrť“ (Rim 5,12). Tento hriech je porušením pôvodnej zmluvy s jediným Bohom zo strany prvého páru. Rozbíja jednotu ľudského rodu a ekonómie milosti: manželský zväzok je odtiaľto ranený žiadostivosťou a nadvládou (Gn 3,16), bratské vzťahy žiarlivosťou, nenávisťou a reťazou pomsty (Gn 4,5; 8 – 9) a spoločenské vzťahy zvrátenosťou a násilím. A predsa Boží plán nie je zničený. Boh naďalej požehnáva pár v plodnosti. Potomok ženy pošliape hlavu hada. Z dejín počiatkov vychádza optimistická poznámka.

Po potope si Boh vyberie spoločníka, Noema. Z neho urobí základ zvyšku, nositeľa univerzálnej zmluvy pre celé ľudstvo. Kozmický a spoločenský poriadok je na počiatku idey posvätna a dovoľuje všetkým ľudským synom hľadať Boha. Noemovým synom Boh dáva sedem príkazov. Oni tak znovu objavia cestu záchranu.

Aby Boh zjednotil všetkých ľudí, vytvára jeden národ. Tento Boží ľud vznikol z vyvolenia. Boh ho stvoril, aby ukázal, že vyvolenie nie je nič iné než

¹² A. WÉNIN, *L'analyse narrative des récits de l'Ancien Testament* (Cahiers Évangile 107), Paris 1999.

¹³ R. ALTER, *L'art du récit biblique*, Bruxelles 1999. D. MARGUERAT (ed), *La Bible en récits*, Genève 2003.

¹⁴ A. ROFÉ – M.P. SCIUMBATA, *La composizione del Pentateuco. Un'introduzione* (Studi biblici 35), Bologna 1999.

rozšírenie stvoriteľského aktu: „Ja som *yhwh*, váš Svätý, Izraelov tvorca” (Iz 43,15). Svojím pôvodom je Boží ľud menej než národ: „Môj otec bol blúdiaci Aramejčan” (Dt 26,4). Keďže Boží ľud neexistuje pred týmto vyvolením ako národ, jeho identita, ktorá však neznamená vylúčenie ostatných ľudí, skôr predstavuje pre nich budúce požehnanie: „V tebe budú požehnané všetky pokolenia zeme” (Gn 12,2-3).

Apoštol Peter zdôrazňuje mesiášsky dosah tohto požehnania, Sk 3,25-26:

Vy ste synovia prorokov a zmluvy, ktorú Boh uzavrel s vašimi otcami, keď povedal Abrahámovi: „A v tvojom potomstve budú požehnané všetky rodiny zeme.“ Boh predovšetkým vám vzbudil svojho Služobníka a poslal ho, aby vás požehnal tým, že každého z vás odvráti od vašich neprávostí.

Pavol videl integráciu pohanov do Božieho požehnania Abrahámovi: Písmo predvídalo, že Boh z viery ospravedlní pohanov, preto predpovedalo Abrahámovi: „V tebe budú požehnané všetky národy“ (Gal 3,8).

Božie požehnanie a prisľúbenie Abrahámovi tvoria večnú zmluvu z generácie na generáciu. Abrahámovo potomstvo sa nezakladá na biologickom potomstve, ale na Božej vernosti svojmu slovu. Kontinuita vyvolenia prechádza skrze prisľúbenie, že národ sa má zveriť natrvalo do rúk svojho tvorca, ako to dokazuje Izákova obeta a odlúčenie od Jozefa a potom Benjamína, ktoré musí znášať Jakub.

Pavol zdôrazňuje, že vyvolenie je Boží dar bez pokánia, nie je právo, ktoré sa môže uplatniť pred Bohom. Veď nie všetci, čo sú z Izraela, sú Izrael (Rim 9,6). Nezaslúžený dar, vyvolenie sa zakladá na Božej vernosti svojmu slovu. Je prisľúbením, ktoré bolo dané Abrahámovi a jeho potomstvu, a ním je Kristus (Gal 3,16).

Vyvolenie je vyhradené Izraelu, ale jeho prostredníctvom musí zasiahnuť všetky národy, pretože Boží plán zahŕňa celé ľudstvo. Izrael sa svojím oddelením stane znamením a svedkom pre ostatné národy.

Zmluva sa žila skôr, ako bola napísaná. Boh zasahuje do Abrahámovho života: „Uzavrel som svoju zmluvu medzi mnou a tebou.” Boh mu zaisťuje svoju vernú ochranu a skutočné spoločenstvo s ním (Gn 17,2). Tieto prisľúbenia boli predmetom prísahy. Obriezka je znamením zmluvy zapísanej do tela.

Boh sa zjavil a oslobodil národ z egyptského otroctva. On zjavil svoje meno Mojžišovi. Na Sinaji uzavrel zmluvu s ľuďom, ktorý oslobodil. Boh žiada od ľudu, aby slobodne odpovedal na jeho výzvu a aby ochotne vstúpil do tejto zmluvy. Splníme a zachováme, odpovedá Mojžiš. Zákon stanovuje podmienky dohody s Bohom.

Zmluva s Dávidom je osobitne dôležitá, pretože Boh mu sľubuje prostredníctvom proroka Nátana, že jeho kráľovstvo bude trvať naveky. A nie je to Dávid, ktorý postaví dom Bohu, ale Boh mu postaví dom a dá mu potomstvo.

Skúsenosť s vernosťou privedie prorokov k prehĺbeniu charakteru zmluvy. Tá má právny aspekt, ale chce priviesť ľud k spoločenstvu. Symbol svadby vysvetľuje skutočnosť zmluvy ako skutok Božej lásky. Proroci, uvažujúc nad dobrodružstvom vyhnanstva, pokladajú sinajskú zmluvu za prípravnú fázu, ktorá ohlasuje novú ekonómiu. Nová zmluva je zapísaná do srdca a dovoľí bezpodmienečné vnútorné priľnutie.

A práve vo vyhnanstve, vo víchrici dejín a objavením iných náboženstiev, si Izrael uvedomí univerzálnosť svojho Boha. Celé dejiny Izraela, ktorý poslúcha princíp vyvolenia, prebiehajú postupne. Začínajú ľudstvom vo všeobecnosti, koncentrujú sa v hebrejskom národe, potom vo zvyšku Izraela, nakoniec v Jedinom, v Kristovi. Tento pohyb ide od plurality k jednote.

S Ježišovým narodením dospeli časy k svojmu naplneniu. Prišlo Božie kráľovstvo. Ježiš prináša víťazstvo nad silami zla a završuje prisľúbenia. On je Boží Vyvolený. Sľubuje zem tichým. Jeho vzkriesené telo je novým chrámom. Volá pohanov, aby vstúpili do kráľovstva a aby tvorili so Židmi jeden Boží ľud. Pred svojou smrťou ustanovuje Eucharistiu, ktorá naplňa zmluvu: „Toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov“ (Mt 26,27). Svojím zmŕtvychvstaním volá veriacich k novému zrodeniu. Kúkoľ, ktorý je ešte stále prítomný na Petrovom poli, bude spálený až na konci časov, keď sa Kristus vráti, aby súdil svet a aby odovzdal všetko Otcovi. Prítomný čas je časom očakávania, časom Božej trepezlivosti, ktorý je daný na ohlasovanie Božej spásy všetkým národom.

Takže prvý Zákon nie je sériou dokumentov o minulosti. Obsahuje naše dejiny, Božie plány s každým človekom. Božie slovo dosahuje svoje naplnenie cez premenu, ktorú koná v tom, ktorý ho prijíma. Otvoriť sa Duchu a priľnúť ku Kristovi prostredníctvom viery znamená chápať Písmo v novom svetle. Novota chápania Písma je vo vzájomnom vzťahu s novotou života. Prejsť k duchovnému chápaniu Písma znamená prejsť k novému človekovi.

Dva Zákony sú pery, ktorými ženích hovorí k svojej neveste. Pravý význam Písma je ten, ktorý dal Duch Cirkvi.

Zoznam použitej literatúry

- ALTER, R.: *L'art du récit biblique*, Bruxelles 1999.
- DE PURY, A. – RÖMER, T.: Le Pentateuque en question. Position du problème et brève histoire de la recherche. In : *Le Pentateuque en question*, Genève 1991.
- DE PURY, A.: *Le Pentateuque en question*, Genève 1989.
- MARGUERAT, D. (ed): *La Bible en récits*, Genève 2003.
- NOTH, M.: *Überlieferungsgeschichte des Pentateuchs*, Stuttgart 1948.
- RAD, VON G.: *Das formgeschichtliche Problem des Hexateuchs*, Stuttgart 1938.
- RENDTORFF, R.: *Das überlieferungsgeschichtliche Problem des Pentateuchs*, Berlin 1977.
- ROFÉ, A. – SCIUMBATA, M.P.: *La composizione del Pentateuco. Un'introduzione* (Studi biblici 35), Bologna 1999.
- SEETERS, VAN J.: *Prologue to History: The Yahwist as Historian in Genesis*, Louisville 1992.
- WÉNIN, A.: *L'analyse narrative des récits de l'Ancien Testament* (Cahiers Évangile 107), Paris 1999.

Zhrnutie

Problematika interpretácie Písma bola jednou z tém Biskupskej synody v roku 2008 o Božom slove. Existuje veľa interpretačných metód a prístupov k Písmu. Historicko-kritická metóda má neustále svoje privilegované miesto medzi nimi. Všetky potenciály Biblie teda len podporujú pluralistické čítanie biblického textu. Ak však chceme poznať zmysel Nového zákona a jeho hermeneutiky, nevyhnutne musíme byť dobre oboznámení so Starým zákonom. Okrem toho, Nový zákon dosvedčuje aj židovské interpretačné metódy. Jednako však kresťanské čítanie Písma je kristologické, nakoľko Ježiš Kristus je základný interpretačný kľúč. Židovský výklad má dve úrovne: Pešať a Deraš, ktorým čiastočne zodpovedajú aj dve základné prvokresťanské interpretácie. Prvý typ je alegorický (Alexandria); druhým stupňom, ktorému zodpovedá Antiochijská škola, je historický výklad Písma. Keďže Sväté písma majú pôvod v apoštolskej tradícii, bez nej by neprežili. V tej tradícii je jediný skutočný zmysel Písma taký, ktorý má svoj pôvod v Duchu Svätom.

Summary

The problematics of the biblical interpretation was one of the topics of the Synod of Bishops in 2008 about the Word of God. There are many interpretative methods and approaches to the Scripture, yet Historical Critical Method remains the privileged one. All of the potentialities of the Bible support a pluralist reading of the biblical text today. If we desire to know and to make sense of the New Testament and its hermeneutics, we have to be acquainted with the Old Testament. Moreover, the New Testament itself is a witness to the Jewish interpretative methods. Nevertheless, the Christian reading of the Scripture is Christological, because Jesus Christ is its interpretative key. Judaic interpretation has two levels of reading the Scripture: Peshat a Derash, to which correspond two basic early Christian interpretations. The first type is allegorical (Alexandria); the second type, represented by Antiochian school, is historical. Since the Sacred Scriptures originate in the Apostolic tradition, they cannot survive without it. In this tradition the only real meaning of the Scripture is that, which has its origin in the Holy Spirit.

Frédéric Manns OFM
Studium Biblicum Franciscanum
Faculty of Biblical Sciences and Archaeology
P.O.B. 19424
Via Dolorosa
91193 Jerusalem – Israel

Contents

Blažej ŠTRBA

Preface	1-3
---------------	-----

Treaties

Daniel SLIVKA

Biblical hermeneutics	4-20
-----------------------------	------

János KARAFFA

Judgement and Suffering of the Prophet Jeremiah and Their Relation to the Songs of the <i>Ebed Yahweh</i>	21-31
---	-------

Peter ŠOLTÉS

The Process of Relecture in the Gospel of John	32-50
--	-------

Notes

Milan SOVA

The Mighty Pharaoh's Hand (Exod 3:19)	51-54
---	-------

Reflections

Frédéric MANNS OFM

Inexhaustible Richness of the Word of God	55-72
---	-------

Anton TYROL

Spiritual Actualization of Paul's Message	73-82
---	-------

Abstracts and Reviews	83-91
------------------------------------	-------

Communications and References	92-104
--	--------

Obsah

Blážej ŠTRBA

Predslov 1-3

Štúdie

Daniel SLIVKA

Biblická hermeneutika 4-20

János KARAFFA

Súd a utrpenie proroka Jeremiáša a ich vzťah k piesňam *ebed yhwh* .21-31

Peter ŠOLTÉS

Proces „relektúry“ v Jánovom evanjeliu 32-50

Poznámky

Milan SOVA

Mocná ruka faraóna (Ex 3,19) 51-54

Reflexie

Frédéric MANNS OFM

Nevyčerpatel'né bohatstvo Božieho slova. Úvaha o zmysle Biskupskej synody v roku 2008 55-72

Anton TYROL

Spirituálna aktualizácia Pavlovho posolstva 73-82

Abstrakty a recenzie 83-91

Oznamy 92-104